

Ameriške leteče trdnjave bombardirale Kiel in Bremen

Bombe padale na gnezda podmornic, ladje, delnice in druge objekte. Nacijska oporišča v severni Franciji in Holandiji tudi tarča bombardiranja iz zraka. Zavezniške sile okupirale nadaljnji italijanski otok. Roosevelt apeliral na italijansko ljudstvo, naj strmgolavi Mussolinijev režim in pozone Nemce s svoje zemlje. Rusi razbili več sto sovražnih letal v napadih na nemška letališča.

London, 14. jun.—Leteče trdnjave osmega ameriškega letalskega zbora so metale bombe na Kiel, glavno nemško mornarično bazo, in Bremen, gnezdo podmornic, ki so porušile ladjedelnice in druge militaristične naprave. Angleška letala so prej bombardirala Bochum, industrijsko središče v Porurju. Napadi so bili izvršeni tudi na nacijska oporišča v severni Franciji in Holandiji.

Američani so izgubili 26 bojnih letal v napadih na sovražne baze in v spopadih v zraku z nemškimi letali. Angleži pa 24 bombnikov. V teku bombardiranja so letalci zmetali več sto ton razstrelivnih in zažigalnih bomb.

Zavezniški stan, Afrika, 14. jun.—Zavezniška sila je okupirala nadaljnji italijanski otok po kapitulaciji italijanske posadke. Ta je Linosa, ki leži 28 milj severno od otoka Lampedusa, ki je padel zadnje soboto.

Samo eden otok v Sicilijanski olini je še pod italijansko kontrolo. To je Lampedusa, ki pa mu ne pripisujejo militaristične važnosti. Zavezniški letalci so večeraj uničili nadaljnjih 150 osiščenih letal v napadih na letališča v Siciliji.

Zavezniški stan, Afrika, 12. jun.—Italijanska posadka na otoku Pantelleriji se je brezpogojno podala, ko so bombe zavezniških letalcev utihlele zadnje toplete baterije na otoku. Kapitulacija je sledila devetnajst dnevnemu neprestanemu bombardiranju otoka z morja in iz zraka. Zavezniška letalska sila je igrala glavno vlogo v vojnih operacijah.

Ko je italijanska vojaška posadka z razobešenjem bele zastave dala znamenje, da je odpor končan, so se britske napadale čete izkrcale na otoku. Te so naletle na neznan odpor s strani izoliranih vojaških enic, ki se niso bile informirane o kapitulaciji glavne posadke. Nekaj ur pozneje je prišel otok pod popolno kontrolo zavezniških sil.

Poldrugo uro po kapitulaciji italijanske posadke 8000 mož se je okrog 60 osiščenih bojnih letal, med temi nekaj strmgolavnikov, pojavilo v ozračju v bližini otoka. Skušali so bombardirati zavezniške transporte, a so bili kmalu razpršeni. Osiščena letala so priletela v bližino otoka iz Sicilije.

Okupacija Pantellerije, trdnjavske baze, ki je oddaljena samo 62 milj od Sicilije, je velika zavezniška zmaga. Mussolini je pričel utrdjati otok pred devetimi leti in ko je bilo delo dokončano, je otok proglasil za italijanski "Gibraltar". S Pantellerije bodo zavezniški zdaj lahko opirali masne bombe na napade na Sicilijo, Sardinijo in južno Italijo.

General James H. Doolittle, poveljnik ameriške letalske sile, je dejal, "da je okupacija Pantellerije trijumf te sile. Prvi v zgodovini, kolikor je meta znana, je letalska sila sama izvedla okupacijo. Kreta, grški otok, je bila tudi premagana z bombardiranjem iz zraka, toda letalsko letalsko silo so podpirali v operacijah čete, ki so se spuščale na otok s padali."

Zavezniška okupacija Pantellerije bo omogočila invazijo Sicilije. To je zdaj cilj zavezniških sil. Med Pantellerijo in Sicilijo leži več majhnih otokov, med temi Lampedusa, ki ščitijo dostope do Sicilije.

Washington, D. C., 12. jun.—Predsednik Roosevelt je po zavezniški okupaciji otoka Pantellerije apeliral na italijansko ljudstvo, naj strmgolavi Mussolinijev režim in pozone Nemce s svoje zemlje. Apel vsebuje zagotovilo, da bodo Združeni narodi dali priliko Italijanom za organiziranje vlade, kakršno žele, če bodo to storili. Roosevelt je prej dobil poročilo o kapitulaciji italijanske posadke od generala Dwighta D. Eisenhowerja, vrhovnega poveljnika zavezniških sil v Afriki. To se je glasilo, da bele zastave vihrajo na otoku in da je ta pod kontrolo zavezniških sil.

Konvencija Poljakov v Moskvi

Govorniki kritizirali poljsko ubežno vladno

Moskva, 12. jun.—Delegatje Zveze poljskih rodoljubov so se tu sestali na konvenciji. Zvezo tvorijo v Rusiji živeči Poljaki, ki so se postavili na stran sovjetske vlade v njenem konfliktu s poljsko ubežno vladno v Londonu.

Govorniki so na konvenciji kritizirali poljsko ubežno vladno in jo obdolžili odgovornosti za prelom med njo in sovjetsko Rusijo. V konvenčni dvorani so zastave z napisi: "Živela Poljska!" — "Smrt nemškim okupatorjem!" in "Pozdravljena vojna zveza med Poljsko in sovjetsko Rusijo!"

Polkovnik Zigmunt Berling, komandant nove poljske vojaške divizije v Rusiji, je dejal, da se ta hoče boriti na strani rdeče armade proti Nemcem.

Protistavkovni načrt sprejet

Roosevelt ga bo morda vetiral

Washington, D. C., 12. jun.—Nižja kongresna zbornica je večeraj sprejela protistavkovni načrt z 219 proti 129 glasovom. To je najbolj drastična protidelaavska akcija v zgodovini kongresa.

Zbornica je s sprejetjem načrta demonstrirala svojo jezo nad Johnom L. Lewisom, predsednikom rudarske unije United Mine Workers of America. Ta daje vladi oblast aretacije Lewisa, če bo sankcioniral novo rudarsko stavko. To se lahko zgodi, ko poteče veljavnost sedanjega premirja 20. junija.

Po sprejetju v nižji zbornici je bil načrt poslan senatu, kjer je bil tudi sprejet. Voditelj delavskih uni in drugi nasprotniki načrta upajo, da ga bo predsednik Roosevelt vetiral. V teku debate je kongresnik Forest Harness, republikanec iz Indiane, dejal, da namen načrta je zaščita interesov ameriškega ljudstva pred neodgovornimi delavskimi voditelji, ki podžigajo stavke in s tem ovirajo ameriške vojne napore. V mislih je imel Lewisa, ki je že trikrat dovolil rudarsko stavko od 31. marca, ko je potekla veljavnost pogodbe med njegovo unijo in operatorji.

Načrt daje Rooseveltu oblast zasege sleherne tovarne, rudnika ali drugih podjetij, ki so udeleženi v proizvodnji vojnega materiala, kadar obrat teh ogražajo spori med delavci in delodajalci. Ta dalje prepoveduje stavke v podjetjih, ki jih prevzame vlada, določa denarne in zaporne kazni za vse, ki s svojimi aktivnostmi ovirajo produkcijo.

Vojno-delavski odbor ima pravico poseganja v delavske konflikte in izdajati odločitve. Ta odbor ne sme sankcionirati pogodb glede zaprtje delavnice. Načrt vsebuje tudi provizijo, da delavske unije ne smejo prispevati denarja za volilne kampanje političnih strank.

Splošne volitve v Novi Zelandiji

Wellington, Nova Zelandija, 12. jun.—Vlada je naznanila, da se bodo splošne volitve v Novi Zelandiji vršile v prihodnjem septembru. Politične stranke že vodijo volilno kampanjo.

NOV KONFLIKT MED VLADO IN UNJO UMWA

Lewis obsodil odlok notranjega tajnika Ickesa

DENARNA KAZEN NELEGALNA

Washington, D. C., 12. jun.—Nov konflikt med federalno vladno in rudarsko unijo UMWA, ki lahko povzroči novo stavko, je nastal, ko je notranji tajnik Harold L. Ickes, ki je tudi koordinator za premog, naložil denarno kazen \$2,500,000 rudarjem za petdnevno stavko zadnji teden. V tej stavki je bilo zavojevanih čez pol milijona rudarjev.

John L. Lewis, predsednik UMWA, je udaril po Ickesu in ga obdolžil izvajanja brutalnih ekonomskih sankcij proti rudarjem. "Kazen je nelegalna in brutalna," je rekel Lewis. "Ickes skuša iztrgati za skoro tri milijone dolarjev vrednosti živil iz ust rudarjev, njihovih žen in otrok. Kazen je brutalna izvajanje ekonomskih sankcij proti svobodnim državljanom, nadaljnji korak v politično tiranijo v Ameriki."

Ickes, ki v imenu vlade operira premogovnike od 1. maja naprej, je dejal, da je določil denarno kazen na podlagi provizij stare pogodbe med unijo in operatorji, katere veljavnost je potekla 31. marca. Te določajo denarno kazen dolar na dan rudarju (v nekaterih distriktih dva dolarja), ki izostane od dela brez vzroka.

Lewis trdi v svoji izjavi, da je pogodba potekla 31. marca in da ne more razumeti Ickesovega odloka, ki določa denarno kazen na podlagi provizij pogodbe, katere veljavnost je potekla.

Vojno-delavski odbor preiskuje te detaje dogovora, ki sta ga sklenila Lewis in Charles O'Neill, reprezentant Central Pennsylvania Operators Assn. Na bazi tega dogovora je okrog 85,000 rudarjev dobilo zvišanje mezd za okrog \$1.47 na dan. William H. Davis, načelnik tega odbora, je namignil, da bo odbor razveljavil dogovor.

Springfield, Ill., 12. jun.—Voditelj dvanajstega rudarskega distrikta UMWA in progresivne rudarske unije (ADF) trdijo, da je Ickes šel preko meje svoje oblasti z naložitvijo denarne kazni rudarjem. Obs, Ray Edmondson, predsednik distrikta UMWA, in Lloyd A. Trush, predsednik progresivne rudarske unije, sta obsodila Ickesov odlok.

Bivši vodja bundovcev obsojen

Chicago, 12. jun.—William B. Wernecke, bivši vodja nacijskih bundovcev in prijatelj Herberta Haupta, nemškega špiona, ki je bil usmrčen na električnem stolu, je bil obsojen na pet let zaporov in plačitev denarne kazni \$10,000. Obsodbo je izrekel federalni sodnik John P. Barnes. Wernecke je bil spoznan za krivega kršenja naborne zakona, ponaredbe registracijske karte in da je paradiiral kot protestantovski pridigar.

Ameriške tovarne producirale 7000 letal v maju

Washington, D. C., 12. jun.—Charles E. Wilson, podnačelnik odbora za vojno produkcijo, je naznanil, da so ameriške tovarne producirale 7000 bojnih letal vseh vrst v mesecu maju. On je dejal, da se bo produkcija letal povečala za 8000 v juniju.

Francoske grupe se spet kavsajo

General De Gaulle zapretel z resignacijo

Alžir, Alžirija, 12. jun.—Francoske politične grupe so spet v konfliktu, iz katerega se lahko izcimi nova kriza. General Charles de Gaulle, sonačelnik nedavno ustanovljenega odbora za osvoboditev Francije, z generalom Giraudom, je zapretel z resignacijo.

Konflikt je izzval vprašanje reorganiziranja francoske armade. General De Gaulle se ni hotel udeležiti seje odbora, ko je bila njegova sugestija glede reorganiziranja armade zavrnjena. Druga sporna kost je vprašanje, kdo naj postane vrhovni poveljnik armade in kdo naj dobi pozicijo vojnega ministra.

Velike politične aktivnosti so sledile naznanilu, da se De Gaulle ne bo udeležil seje odbora. General je sprejel več delegacij, ki so apelirale nanj, naj revidira svoje stališče. Upanje je, da se bo našla rešitev, stalna ali vsaj začasna, nastalega konflikta, ki izvirja iz 1. 1941, ko so se francoske oborožene grupe borile druga proti drugi v Siriji.

Roosevelt podpisal davčni načrt

Plačevanje dohodninskega davka sproti

Washington, D. C., 12. jun.—Predsednik Roosevelt je podpisal v kongresu sprejeti davčni načrt, ki določa plačevanje dohodninskega davka sproti. Davke znaša 20 odstotkov in odtrga se od plač in mezd.

Okrog 44,000,000 ljudi bo plačevalo ta davek po prvem juliju. S podpisom je bila končana petmesečna kontroverza v kongresu in zunaj kongresa o metodah plačevanja dohodninskega davka. Federalni zakladni departament sodi, da bo v federalno blagajno prišlo tri milijarde dolarjev več v prihodnjem fiskalnem letu na podlagi novega zakona kot na podlagi prejšnjega zakona.

Kakor hitro je Roosevelt podpisal načrt, je zakladni departament objavil instrukcije glede plačevanja dohodninskega davka. To so bile poslone delavcem in delodajalcem. Uključene so v posebni okrožnici.

Roosevelt ni podal nobene izjave po podpisu davčnega načrta. Roosevelt je prej konferiral o novem sistemu plačevanja dohodninskega davka z Jamesom F. Byrnesom, direktorjem vojne mobilizacije; Randolphom Paulom, pravnim svetovalcem zakladnega departamenta; F. M. Vinsonom, direktorjem komisije za ekonomsko stabilizacijo, in Hafoldom Smithom, direktorjem budžeta.

Stavka oljnih delavcev v Texasu

Houston, Tex., 12. jun.—Čez tisoč delavcev je zastavkalo v tukajšnji čistilnici Shell Oil Co. v znak protesta proti odločitvi njihovega zaupnika. Čistilnica izdeluje gasolin za ameriško letalsko silo. Uradniki unije niso sankcionirali odklica stavke.

Uslužbenci telegrafске družbe dobili zvišanje

Washington, D. C., 12. jun.—Vojno-delavski odbor je zvišal mezd za petnajst odstotkov 40,000 uslužbencem Western Union Telegraph Co. Odbor je dejal, da zvišanje dobe vsi člani unije Commercial Telegraphers, ki delajo za to kompanijo.

Domače vesti

Obliki in posdravi

Chicago.—Ann J. Erste iz Clevelanda je 11. t. m. obiskala gl. urad SNPJ in uredništvo Prosveete.

V Montani so našli truplo izgubljenega vojaka Pogačarja
Klein, Mont.—Pred osmimi meseci — v oktobru 1942 — je rudar Frank Pogačar odšel z družbo v gozdove na lov in se izgubil v goščo. Iskali so ga cele tedne, a nobenega sledu ni bilo za njim; izginil je, kakor da se je udril v zemljo. Dne 5. junija so našli njegovo truplo. Ležalo je v bližini odprte planote, kakih šest milj od kraja, kjer so ga zadnji krat videli živega. Mrliški oglednik, ki je preiskal ostanke trupla, je mnenja, da si je Pogačar sam vzel življenje v zmed, ko ga je zatekla noč sredi divjega gozda, iz katerega ni vedel ne kod ne kam. Dokaz temu je razstreljena glava in njegova lovska puška je ležala tik ob telesu. Star je bil 54 let in rojen v Krašni pri Kamniku na Gorenjskem. V Ameriki je bil okrog 31 let in tukaj zapuška žena, sina in hčer, v Milwaukee, Wis., pa sestro. Bil je član društva 132 SNPJ.

Naši vojakci padajo
Leadville, Colo.—Iz Washingtona je prišla uradna vest, da je Viktor J. Kolenc iz te naselbine padel na fronti v Afriki 2. maja. Star je bil 28 let in rojen tukaj. V armadi je služil od 19. marca 1941 in prej je delal v toplotni. Zapuška mater, štiri brate in štiri sestre. Kolenc je prvi vojak iz Leadville, ki je dal življenje v tej vojni.

Čikaške vesti

Chicago.—Te dni je umrla Agnes Avguštin, roj. Retel in vdova, doma iz Velikega Mračeva pri Cerklju na Dolenjskem. V Ameriki je bila 40 let in zapuška sina in hčer, v Jolietu pa sestro. — V bližnjem Bradleyju je naglo umrl rojak Anton Križan 4. t. m. Našli so ga mrtvega v postelji. Druge podrobnosti o njem niso sporočene.

Iz Minnesote

Duluth, Minn.—V Towerju je umrla žena pionirju Antonu Stefančiču v starosti 76 let, katere zapuška poleg moža štiri sinove, tri hčere in več vnukov ter pravnukov. — V Northomu je naglo umrl za pljučnico 22-letni Anton Plemel, ki zapuška mater, brata pri vojakih, sestro in v North Dakoti strica.

Dva grobova v Akronu

Akron, O.—Dne 22. maja je tukaj umrl Louis Stare, star 57 let in rojen v Stopah pri Velikih Laščah na Dolenjskem. Bil je član društva 535 SNPJ in zapuška žena in dva sinova, oba pri vojakih. — Dalje je umrl Frank Niezhany, Poljak, star 51 let, ki je bil član društva 535 SNPJ. Zapuška žena in tri otroke.

Uradniki kompanije priznali krivdo

Fort Wayne, Ind., 12. jun.—Trije uradniki Anaconda Wire & Cable Co., ki so obtoženi zarote in osleparjenja vlade s prodajanjem in dostavljanjem pokvarjenega materiala, so priznali krivdo na obravnavi pred federalnim sodiščem. Ti so Thomas W. Slick, Thor S. Johnson in Frank E. Hart.

Norveški uporniki razbili radiopostajo

London, 12. jun.—Sem dospelo poročilo pravi, da so norveški uporniki z dinamitom pokvarili v zrak nacijsko radiopostajo pri Stavengerju. V bitki so premagali nemške vojske stražnike in jih sedemnajst ubili. Druga grupa upornikov je napadla nemški vojaški vlak v bližini Oslo in ga vrgla iz tira. Več nemških častnikov in vojakov se je ubilo.

ARGENTINA UDARILA PO OSIŠČNIH ŠPIONIH

Zunanji minister orisal vladno politiko

AMERIKA PRIZNALA NOVI REŽIM

Buenos Aires, Argentina, 12. jun.—Vlada predsednika Pedra Ramireza je v soglasju s resolucijo, sprejeto na konferenci zunanjih ministrov v Rio de Janeiru, Brazilija, v januarju preteklega leta, odrekla osiščnim diplomatom pravico pokliljanja tajnih radijskih depeš svojim vladam. To je težak udarec nemškim, italijanskim in japonskim špionom, ki so imeli doslej proste roke v Argentini.

Vlada je izjavila, da je storila ta korak v soglasju s sprejetimi zaključki na omenjeni konferenci proti osiščnim špionom. Pod prejšnjo argentinsko vladno predsednika Ramona S. Castilla so lahko osiščeni diplomati pokliljali radijska poročila v Berlin, Rim in Tokio dnevno. Poučeni krogi so trdili, da so poročila vsebovala informacije o kretanju zavezniških parnikov na morjih, da so jih osiščene podmornice lahko napadale in potapljale. Radio je bil edino komunikacijsko sredstvo med osiščnimi diplomati in njihovimi vladami, ker so vse telegrafske in telefonske kompanije v Argentini pod kontrolo zavezniških držav.

Hans Zweigert, nemški špion, ki je prišel nelegalno v Argentino, da tam opravlja svoje delo, je bil aretiran. Policija, ki ga je aretirala, je povedala, da je operiral tajno radiopostajo, po kateri je pošiljal informacije o kretanju zavezniških parnikov v Berlin. Zweigert je došel v neko argentinsko luko s španski parnikom.

Podadmiral Segundo Storni, zunanji minister v novi vladi, je na sestanku s častniki orisal politiko te vlade in izjavil, da njen glavni namen sta sporazum in tesnejša kooperacija z ameriški republikami. To je bila kľofuta Nemčiji, Italiji in Japonski, ki so nekaj ur prej priznale novo argentinsko vladno.

Washington, D. C., 12. jun.—Državni tajnik Cordell Hull je izjavil, da je Amerika priznala novo argentinsko vladno. To izjavo je podal po konferenci s Higiniom Morningom, predsednikom paragvajске republike, ki se nahaja v Washingtonu.

Grčija bo kmalu osvobodjena, pravi Roosevelt

Washington, D. C., 12. jun.—Predsednik Roosevelt je napovedal skorajšnjo osvoboditev grškega ljudstva pri ceremonijah, ko je bila v Ameriki zgrajena patrolna ladja izročena grški vladi. Ta ladja, katero bodo operirali Grki, bo lovila osiščene podmornice. "Čeprav je sovražnik podjarmil in opustošil Grčijo, se Grki bore proti sovražni sili v svoji deželi in v tujini," je rekel Roosevelt. "Čas osvoboditve ni več daleč."

Bivši argentinski konzul hvali zavezniško strategijo

Chicago, 12. jun.—Ramon Layaile, bivši argentinski konzul v Tokiju, je v svojem govoru v prostorih kluba Medinah pohvalil zavezniško vojno strategijo, ki je najprej uničenje Nemčije in Italije in potem Japonske. "Kadar bosta Nemčija in Italija na tleh, bo prišla Japonska na vrsto," je dejal. "Po porazu Nemcev in Italijanov se bo sovjetska Rusija pridružila veliki zavezniški ofenzivi proti Japonski."

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENTGLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Zdrusene drave (raven Chicago) in Kanado \$5.00
na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četrti let; za Chicago in Cincero
\$7.50 za celo leto, \$3.75 za pol leta; za inozemstvo \$8.00.Subscription rates: for the United States (except Chicago) and
Canada \$5.00 per year, Chicago and Cincero \$7.50 per year, foreign
countries \$8.00 per year.Cene oglasov po dogovoru. Rokopisi dopisov in nenaročnih
člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti,
drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil
poštnino.Advertising rates on agreement. Manuscripts of communications
and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts,
such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only
when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Datum v oklepaju na primer (June 30, 1943), poleg vašega imena
na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Pono-
vite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Demokracijo še čakajo važne naloge-II

V prvem članku s tem naslovom smo omenili monarhijo kot
staro in trohlo navlako, ki je cokla demokraciji in bo morala biti
docela odpravljena, predno se bo demokracija mogla razvijati brez
ovir.Danes imamo na pliki drugo navlako, ki je tudi velik trn v peti
demokracije in v neprestanem konfliktu z njo. To je privatno in
državno gospodarstvo.Marsikdo bo iznenaden, ker imenujemo v eni sapi privatno in
državno gospodarstvo. Med obema je vendar razlika, bo vzklik-
nil marsikdo. Razlika je le na papirju, v označbi lastništva. V
prvem slučaju je lastnik privatna oseba ali več oseb, v drugem
slučaju je pa država lastnik, to je vlada — efekt (učinek) v obeh
slučajih je pa eden in isti. V efektu ni razlike.Kdor ne razume tega, naj pomisli tole: delavec, ki dela v privat-
ni tovarni, rudniku, prodajalnici, pisarni itd., nima osebnega in-
teresa ali koristi od podjetja, pri katerem je uposlen; edina oseb-
na korist je njegova plača, katero dobi za svoje delo. To je vse in
za drugo se ne briga. Ali se delavec, ki dela pri državnem podjet-
ju, recimo na pošti, počuti kaj drugače? Nič drugače! Njegovo
osebno zanimanje pri javnem podjetju je spet edine plače, za
drugo se ne briga. Zvest, da je on kot državljani solastnik pod-
jetja, pri katerem dela, nima zanj nobenega praktičnega pome-
na. Ako ne bo njegovo delo ugajalo njegovemu predstojniku, bo
zletel na cesto kljub temu, da si domišlja, da je solastnik. Efekt
za delavca je isti, kakor pri privatnem podjetju.Obe obliki gospodarstva, privatna in javna, izvirata iz davne
preteklosti in danes sta v velikem konfliktu z demokracijo. Jav-
na ekonomija je najstarejša. Sprva je bila rodovinska, ko so krv-
ni sorodniki v rodovini skupaj posedovali zemljo, živino, orodje
in drugo imetje; kasneje je rodovinska last prešla v občinsko, na-
to pa v državno last. Privatna lastnina zemlje in drugega imet-
ka je prišla veliko kasneje.Vsakdo se bo strinjal, da je značaj privatne ekonomije avtokra-
tičen, ne pa demokracičen, da privatni kapital in demokracija ne
gresta skupaj. To nasprotstvo je jasno v Ameriki, kjer je bil boj
med demokracijo in privatnim kapitalizmom vedno hujši čim
bolj je naraščala moč kapitalistov.Mnogo pa jih je, ki se ne bodo strinjali z našo trditvijo, da je
javna (državna) ekonomija prav tako nedemokracična, kakor je
privatna. Argumentirali bodo, da je na podlagi demokracične po-
litike mogoča tudi demokracična ekonomija. Če večina ljudstva
izvoli vlado, kateri poveri upravo državnih ali javnih industri-
skih in drugih korporacij, tedaj bo to povsem demokracično go-
spodarstvo.V teoriji, to je relativno je to res — v praksi je pa drugače. A-
meriška vlada je že 150 let demokracično voljena, toda večina
ljudstva ima besedo le enkrat na štiri leta. Kaj se godi v času med
volitvami, o tem nima večina nobene besede. Z drugimi besedami:
volilci imajo pravico, da poverijo nekomu kontrolo, nimajo pa
nobene pravice do stalnega nadzorovanja kontrole. To je važno.
Kdo je lastnik, ni važno — važno je to, kdo ima dejansko kontro-
lo in kako jo izvršuje.Politična kontrola ekonomije navadno vključuje ogromen apar-
at birokracije; to je kontrolno, upravno in nadzorujoče osebje. Če
so ti uradniki, ki so odgovorni vladi, ne pa ljudstvu (le vlada je
teoretično odgovorna ljudstvu), demokracični in pošteni, bo ne-
kaj časa še šlo, toda uradniki se menjajo in drugi bodo bolj dikta-
torični in manj vestni — in rezultat bo intrigriranje, izkoriščanje
in korupcija.Spet pride ugovor, da je javna ekonomija lahko decentralizirana
(upravljana lokalno) in kontrola naj se deli med upravo in de-
laveci. To se lahko smatra za manjše zlo, toda manjše le po obse-
gu, ne pa po efektu. Kontrola je še vedno politična in strankar-
ska z večnimi komplikacijami. Če bodo delavske organizacije la-
hko šikanirale upravo — ne bo kmalu nobene uprave, nastala bo
anarhija in produkcija bo v kaosu.Vse te težkoče spoznavajo tudi socialisti in danes ne zahtevajo
več podržavljenja kapitala, izvzemši do neke meje, pač pa pred-
lagajo — kooperativno gospodarstvo za vse važne potrebe. Ko-
operativno (zadružno) gospodarstvo je v svojem bistvu edino
demokracično gospodarstvo. Kooperativna ekonomija ni privat-
na in ni javna, temveč je na sredi, kakor je pot demokracije sred-
nja pot med dvema ekstremoma.Kooperativna ekonomija ni politična, torej ni pod kontrolo vla-
de, prav tako ni pod kontrolo privatnih oseb ali družb. Zadružna
ekonomija je v resnici edina ljudska ekonomija, v kateri je vsak
zadružnik solastnik z zavestjo osebnega interesa v podjetju, kaj-
ti podjetje mu daje poleg plače tudi delež preostanka.Kooperativna ekonomija je lahko avtonomna (decentralizirana)
in zvezana po federacijah po vsej državi in vsem svetu. Zdi se,
da politična oblast bo v tem sistemu gospodarstva le toliko po-
trebna, da bo vodila transportacijo, komunikacijo, šolstvo in kul-
turne zadeve ter skrbela za red in poravnavo sporov.Kadar si demokracija podvrže ekonomijo, bo izvršila eno svojih
največjih nalog in največjih revolucij.O drugih nalogah bomo pisali v prihodnjih člankih. Kajti stare
in nepotrebne navlake v človeški družbi je še več vrst.Glasovi iz
naselbin

Metropolitane novice

Cleveland. — Leto inja pomlad
je zelo slaba. Dan na dan se vli-
va dež. Ako je slučajno en dan
brez dežja, pa drugi dan nado-
mesti in se še bolj vlija. Tako
poročila prihajajo tudi iz mno-
gih drugih krajev in držav. To
bo velika škoda in katastrofa, še
večja kot si ljudje mislijo, in to
posebno letos, ko bi morala biti
še boljša letina kot druga leta.
Sedaj, ko imamo vojno z zakr-
njenim in krvočnim sovražni-
kom, je treba več pridelati za ar-
mado in civilno prebivalstvo ne
samo doma, marveč tudi po dru-
gih deželah. Ampak skoraj ni
mogoče ničesar posaditi ali po-
sejati v zemljo. Res, da se je ba-
ti posledice, ker ne letini je veli-
ko odvisna tudi zmaga nad so-
vražnikom.V nedeljo, 6. junija so spet za-
stavkali uslužbenci cestne želez-
nice na nekaterih progah. Kaj
je povzročilo to stavko, še ne
vem, ko to pišem (v ponedeljek).
Stavka se je pričela v majhni ob-
liki o polnoči med soboto in ne-
deljo. V nedeljo okrog poldne
se je stavka razširila še na ne-
katere druge linije, proti večer-
u pa je bila končana. Na pri-
zadetih linijah ni bilo druge
transportacije na razpolago kot
taksiji in privatni avti.Ob priliki te stavke je imel
tudi ta "večni popotnik" smolo.
Moral sem rajeti taksij, ki ga je
vodila mlada Slovenka, hčerka
zakoncev Mukish, čije mladi
moj je šel v armado in ona ima
sedaj službo izvoščka. No, pe-
ljala me je, a ne zastoj — ra-
čun je bil še precej velik po mi-
ljah.Isti dan zjutraj sta me prišla
iskat z avtom Edwin Poljšak in
njegova mama, da smo šli na
sejo društva Vodnikovca Ven-
ca 147 SNPJ. Mrs. Poljšak je
nadomestovala pri tajništvu svo-
jega moža Leona, ki je moral na
delo tisti dan, kot mora skoraj
vsako drugo nedeljo.Po seji sem obiskal še par na-
ročnikov, pa tudi spodnjih pro-
storov Slovenskega narodnega
doma ne pozabim. Tam se z mo-
jim druženimi člani in prijat-
elji malo pomenimo in se pri
"jaslih" malo okrepčamo. (O ja,
ko bomo umrli, ne bomo več pri-
šli skupaj). Pri teh jaslih sva se
sestala z mojim starim prijate-
ljem, s katerim se nisva videla
že 33 let.To je korenina Louis Strasber-
ger, ki živi že mnogo let v De-
troitu. Jaz njega nisem poznal
in tudi on ne mene. Ko mi ga
je nekdo predstavil, je rekel, da
vedno čita moje dopise. V na-
daljnjem pogovoru pa sva se
spoznala in dogovorila, da sva
bila pred 33 leti skupaj na hra-
ni in stanovanju pri družini U-
lepič na Marble ave., v Newbur-
gu. Drug drugega sva gledala.
Saj veste, kako je pri takem svi-
denju, da čas kar beži.In tako sem skoraj pozabil, ka-
ko bom prišel domov, ob dveh
popoldne pa na delo, kamor mo-
ram priti kljub vsem stavkam
na počestni delavci ali še kjedrugje. Nobenega domačega ni
bilo z avtom iz Collinwooda, da
bi me potegnili domov na kosilo,
potem pa na delo. Telefoniral
sem mojemu sodelavcu, podnev-
šnemu stražniku, ki mu povem,
v kakšnem položaju sem. On mi
odgovori, da je tudi sam v pri-
bližno enakem položaju. Sve-
tujete mi, naj pokličem taksij, kar
sem tudi storil. Prišla je prej o-
menjena mlada Slovenka in me
zapeljala tja. Moji Cilki sem po-
tem takoj po telefonu povedal,
toda ni bila nič ljubosumna. No,
bingo, pa kaj bo ljubosumna na
samo doma, marveč tudi po dru-
gih deželah. Ampak skoraj ni
mogoče ničesar posaditi ali po-
sejati v zemljo. Res, da se je ba-
ti posledice, ker ne letini je veli-
ko odvisna tudi zmaga nad so-
vražnikom.Louis Strasbergerju pa vse
najboljše, kakor tudi njegovi že-
ni in družini. Škoda, da nisva
imela malo več časa, da bi se bi-
la več pomenila in obujala stare
spomine, kako smo ga tam po
Newburgu takrat lomili, rujno
vince pili pa punce plavalši, ali
pa so one nas — za copake, kaj-
pak! No, mladost je norost, pravi-
tijo. Louis, kadar spet prideš v
našo metropolo, je moja želja, da
se gotovo pri meni oglasiš na na-
slovu 14214 Westrop ave. Ze-
lel bi, da bi se tudi ti oglašil s
kakšnim dopisom v naši Prosvet-
ti. Ali se boš, Louis? Torej na
svidenje!Dne 28. maja smo se zbrali v
Slovenskem delavskem domu na
Waterloo rd. in ustanovili po-
stojanko SANSa — menda je
številka 33. To je na severni
strani Collinwooda. Kot smo iz-
vedeli na tem sestanku, so nekaj
dni prej ustanovili postojanko
tudi na južni strani Collinwooda
— na Holmes ave. In sicer
sta jo ustanovili društvi Kras 8
SDZ in št. 142 SNPJ. Ustanovi-
li so jo kar nekam natiho in na-
hitro, tako da še mnogo njih
članov ni vedelo, kot so nam po-
vedali na tem sestanku.No, boljše bi bilo, da bi usta-
novili skupno postojanko, in si-
cer na južni strani Collinwooda,
ker na severni strani imamo že
postojanko pomožne akcije JPO-
SS, ki dobro napreduje. Naj bi
oni na južni strani imeli pa pod-
ružnico politične akcije.Ustanovljati to in ono, še ni
tako težko, ampak delati za to,
kar je ustanovljeno, je bolj tež-
ko. Oni, ki so ali smo na več
krajih aktivni, ne moremo biti
vsemu kos, čeprav bi radi delali
in pomagali. Oni, ki pri druš-
tvih prevzamejo samo zastopniš-
tvo, toda niso bili drugače prej
aktivni, tudi tukaj ne bodo dela-
li. In ravno na tem našem se-
stanku se je to ponovno pokazalo,
kajti vsakdo se je branil spreje-
ti v odbor. Kako se jih je prosi-
lo in prosilo, tudi take, niso še
nikjer v kakem odboru, toda ni-
so hoteli prevzeti najmanjše
stvari.Ta naš sestanek na severni
strani je sklicalo društvo V boj
53 SNPJ, ki je ustanovilo tudi
podružnico pomožne akcije. Vi-
di se mi, da bi bilo boljše stori-lo, če bi bilo prepustilo, da bi
podružnico SANSa ustanovilo
ali dalo iniciativo za ustano-
vitev kako društvo na južni strani
Collinwooda. Kot se mi vidi, so
tam ustanovili svojo podružnico
nekako "na truce". No, samo da
bodo delovni in uspešni.Nedavno sem poročal o smrti
dveh naših rojakov in članov
Slovenske narodne podporne
jednote, to je o mladem Johnu
Zajcu, ki se je smrtno ponesre-
čil v Texasu kot letalski kadet,
in o Johnu Godnjavcu. Poročal
sem tudi o njiju pogrebih, ki
sta bila civilna.Danes pa moram poročati čit-
tateljem Prosvete in članom SN-
PJ, da je preminul star delavski
pionir Valentin Gorjup, član
društva Mir 142 SNPJ. Bil je
napreden delavec, ki se je zani-
mal za jedrno in vse napredno
delavsko gibanje, zlasti pa za za-
družništvo. Po poklicu je bil te-
sar in član tesarske unije št. 182,
kakor tudi delničar tukajnje
slovenske zadruge. Bil je tudi
zvest naročnik Prosvete, odkar
je pričela izhajati kot dnevnik.
Umrli je po dolgi in mučni bo-
lezni, star 85 let. Pokopan je bil
civilno na pokopališču High-
land Park.Pokojni Valentin Gorjup je
bil doma iz okolice Vič-Glince
in v Ameriki je bil 31 let. Tukaj
zapuša žalujčo ženo Jennie,
rojeno Zadnikar in doma z Do-
brave pri Ljubljani, štiri otroke
— dva sinova in dve hčeri, ki sta
že poročeni, kakor tudi brata
Franka in veliko sorodnikov.
Pokojnega Valentina bomo po-
grešali, kajti s svojo ženo je obi-
skal vse naše napredne prired-
be. Žalujčo soprog, družini in
drugim sorodnikom moje iskro-
no sožalje!

Anton Jankovich, zastopnik.

Igralska strast

Monroe, Mich. — Nekoč sem
pri kosilu v restavraciji v Buttu,
Montana, slišal sledeči pogovor
dveh rudarjev:No, kako ti še kaj gre? vpra-
ša rudar svojega znanca. Kop-
lješ še na istem oddelku kot ved-
no?To se razume. Kopljem za
šest, kajti imam akordno delo.
O tako, potem bo pa denarja
na koše.Odbijem jih po \$18 na dan.
To že moraš imeti copakov,
jeli?Ja, ja, seveda bi bilo temu ta-
ko, ako bi ne bilo v mestu tistih
igralnic.

Kaj misliš s tem povedati?

Kaj — tistega "žokerja" v igral-
nici pri Crownu hodim gledat —
več, se mi zelo dopade. Kar ne-
ka strastna sila me zgrabi in
izvabi v igralnico in predno se
zavedam, sem že v zanki in ves
denar mi skopni v žepu.O, kaj ti če denar; saj ne boš
suhogala zoba kot češnje.Je res tako, a kaj hočem:
strast je močnejša od mojega ra-
zuma, pa me često omami in pre-
vari.Kaj še vedno misliš, da boš
dobil copakov v igralnici?Ja, vedno mi v glavi brni, naj
ponovno in ponovno poskusim te
vrste sreče.Torej že toliko si star, pa si
še vedno "pritucan", da si upaš
misлити, da boš z igranjem postal
bogatin!Ja, ker mi pa tako v glavi br-
ni eno in isto. Kaj hočem?Ameriška vojaka na nekom zapuščenem otoku Aleutske grupe
pri Alaski.Ha, pet krav za en groš — ha-
ha!Nekaj takega bi rad, pa za-
igram vso plačo.No, potemtakem ti dajo igral-
nice vedno dosti zaposlitve.

Kaj misliš s tem povedati?

Ker si "brok", si drugi dan
prisiljen, da greš na delo. Če bi
imel tiste copake v žepu, ki jih
zaslužiš, pa bi šel lahko ribe lo-
vit za kratek čas in bi imel par
dni počitka. Tako pa gredo dru-
gi na ribolov za tvoj denar in
imajo mastne počitnice.Pravilno in razložno si mi po-
vedal. Temu je baš tako.Prebrisani lopovi dobro po-
znajo slabosti preprostega trpi-
na, zato jih prav lahko ujamejo
na limanice. S profesionalnim
raketirvom jim poberejo copake.
Nad 60 milijonov je teh žr-
tev in del dežel, ki ličejo "sreče"
z igranjem te ali druge vrste.
In tako bo, dokler se ljudje ne
spametujejo. Smo pač kot molz-
ne krave. Razlika je v tem, da
krave ne garajo, kot morajo na
primer garati rudarji pri težkem
delu.Potem mu tovariš pravi, da je
bilo pred leti tudi z njim tako.
Pečenega vraga bi bil zaigral,
pravi.Kako si opustil igranje? ga
vprašuje komarat.A kaj ti vprašaš. Ali ne vidiš,
da bom kmalu sto let star? V
rudniku delam le en dan ali dva
na teden.O tako! Potem bom tudi jaz
opustil igranje, ko bom prišel v
leta.Prav tako bo. Igranje boš za-
pustil, ko v jeseni ne bo dela,
ne cvenka.Potem sta zasukala pogovor
na iznajdbe. Pogovarjala sta se
o televiziji, kako bo takrat sle-
no življenje na svetu, ko boš la-
hko videl na drugo stran hriba
in v daljavo, kaj delajo ljudje.
Prišla da bo tudi taka iznajdba,
da boš lahko videl karte svoje-
ga soigralca, on pa tvoje. Takrat
bo pa tudi igralška strast zapu-
stila mnoge ljudi.

Frank Kroll.

Nekoliko komentarja

Zadnje dni sem od prijatelja
Mayerja Halushke prejel velik
zavoj različnih angleških listov
in revij, ki mu jih pošilja prijat-
elj iz Londona — liberalne, de-
lavske in zadružne. Te številke
so od zadnjega novembra in de-
cembra, ko je ameriški invaziji
francoske severne Afrike sledil
zloglasni pakt z Darlanom.Ta pakt je v Ameriki povzro-
čil dosti hrupa in protestov, to-
da, če vodim po teh angleških
publikacijah, je bilo ogorčenje
proti politiki ameriškega držav-
nega departmanta še veliko več-
je v Angliji kot v Združenih drža-
vah. V vseh teh publikacijah,
kajih osem po številu, se vleče
iz številke v številko en sam
ogorčen protest proti darlanizmu
in proti ameriški "apizarski" zu-
nanji politiki, ki se je v severni
Afriki zadnje jesen zvezala s čis-
tokravnimi fašisti.Iz teh publikacij je razvidno,
da Darlan, Peyrouton in neka-
teri drugi visoki višiški — Hit-
lerjeve oprede po porazu Fran-
cije — niso tik pred ameriško-
angleško okupacijo francoske
Afrike prišli tako "slučajno" v
Alžir kot so takrat nas zagotav-
ljali v državnem departmantu v
Washingtonu, marveč so pobeg-
nili iz Francije z ameriško po-
močjo. Vse okoliščine kažejo, da
je prišel državni departmant —
gotovo z Rooseveltovo vednostjo
in sankcijo — do tajnega spozna-ma z Darlanom, ko je bil on še v
Franciji.Politična situacija v severni
Afriki se je zadnje čase sicer
precej izboljšala, do česar je ne-
dvomno mnogo ali v največji
meri pripomogla ogorčena kriti-
ka fašistične apizarske politike
ameriškega državnega depart-
manta. Za odstranitev notorič-
nega Darlana, ki je po porazu
Francije na vsej črti sodeloval
s Hitlerjem, sicer nima nihče
drugi zaslug kot njegov mori-
lec, ki mu je ugasnil življenje
v Alžiru na bojiščni večer-
baje zato, ker je izdal višiško
Francijo, torej je padel od faši-
sta.Prav tako je notorično fašisti-
ni Peyrouton zadnje dni sam po-
dal ostavko kot governor Alže-
rije. Na to mesto ga je nominal-
no postavil general Giraud, fak-
tično pa ameriški državni de-
partment, ki ga je v ta namen
pripeljal z letalom iz Argentine.
Odstranjeni so bili tudi nekateri
drugi fašistični ali napol faši-
stični prvaki v Alžeriji in Maro-
ku, ampak fašistična nesnaga še
ni počistena tamkaj.Polagoma izpuščajo iz notorič-
nih jetniških taborišč tudi špan-
ske lojaliste in druge antifašiste,
ki so se v Španiji borili proti
klerofašističnemu mesarju Fran-
cu, potem pa bili v Franciji vr-
ženi v koncentracijska taborišča,
od koder so bili po njenem pora-
zu poslani v Afriko; kjer so se
znali še v veliko slabšem polo-
žaju. Ta madež se polagoma bri-
še s telesa tako zvane zapadne
civilizacije.Zadnje dni je končno prišlo do
sporazuma in formiranja nove
provizorične vlade tudi med ge-
neralom Giraudom in generalom
de Gaulle ter njunimi prista-
ši. Dasi general de Gaul ni
noben naprednjak, marveč re-
akcionar, toda antifašist, ki ne
mara imeti nobenega opravka z
izdajalci Francije, gre vendar
njemu in njegovi skupini zaslu-
ga za precejšnje izčiščenje poli-
tične situacije v francoski Afri-
ki. Če bi svobodni Francozi pod
de Gaulle ne bili tako tro-
vratno vztrajali in zahtevali od-
stranitev fašističnih elementov,
marveč se udali pritisku ameri-
ške zunanje politike, bi bila za-
vezniška stvar v Evropi še veli-
ko bolj tempa in na slabšem gla-
su kot je. Demokracija bi se še
bolj jokala kot se joče nad svo-
jimi politično mogočnimi mis-
lonarji v državnem departmen-
tu in Beli hiši.Človek le želi, da se je tudi
ameriški državni departmant kaj
naučil iz te svoje skrajno opor-
tunistične politike, ki ne vodi
drugam kot v totalen poraz za-
vezniške stvari. O yes, zavezni-
ki lahko zmagaajo z orožjem nad
osilcem, toda s ponavljanjem
takih epizod kot je bila Darlan-
(Dolje na 3. strani.)

Pred dvajsetimi leti

(Iz Prosvete, 14. junija 1923)

Domače vesti. — V Washing-
tonu, Pa., je avto do smrti povozil
osemletnega Antona Lavren-
čiča, člana mladinskega oddelka
SNPJ.Delavske vesti. Stavka trans-
portnih delavcev v San Pedru,
Cal., se je končala z moralno
zmago stavkarjev.Inozemstvo. — Španski kardi-
nal Romero je bil ustreljen v
Saragosi.Sovjetska Rusija. Lloyd Ge-
orge je priporočil angleški vla-
di, naj prizna sovjete.Kanadski vojaki dobivajo cigarete od članice unije International Ladies Garment Workers v
vojaški kantini.

Vesti z jugoslovanske fronte

Poročila Jugoslovanskega informacijskega centra in drugih virov

VESTI IZ SLOVENIJE

Jutro, dne 1. aprila 1943 v izvornem besedilu.)

Prejeto vojaškega vojnega sodišča

V ponedeljek dopoldne se je pred vojaškim vojnem sodiščem za Slovenijo-Dalmacijo, ki je v Ljubljani, proces proti nekaterim umorilcem in z njim obtoženim nekaterim drugim osebam, ki so delovali v zaporih, deloma v begu, med njimi glavni terorist in nekaterim drugim vojaškemu vodji, ki je po nekem postopku spoznal da je bil na 30 let ječe zaradi organiziranja in podpiranja partizanov. Ostali navzoči soobtoženci niso bili obsojeni na nižje zaporne kazni. —(JIC).

Maksimalne cene za zelenjavo in sadje

Prejeto iz Slovenca v izvornem besedilu.)

New York, 9. junija (JIC). — Ker smo objavili maksimalne cene, določene v Ljubljani za različne vrste živil: Te cene so objavljene v lirah. Za pravilno razumevanje draginje v Ljubljani je potrebno poznati tečaj lires na enkratni kurzi je 20 lir za en dolar. Besedilo omenjene naredbe je naslednje:

Visoki komisar za Ljubljansko pokrajino določa na podlagi svojih navedb št. 17 z dne 9. maja 1943 naslednje cene v prosi pri trgovcu na debelo in na drobno zelenjavo in sadje, uvoženo v Ljubljansko pokrajino z glavno ceno od 10. marca 1943. Cene, ki so maksimalne, vključno v kategoriji obliki mesa, za katero se morajo cene določiti gibati pri kmetih in trgovcih na debelo in na drobno. Te cene sledi, da je pač mogoče, da bodo nižje, nikakor pa ne višje, kakor po odlojeni ceni.

Cena na debelo 9.30, na drobno 16.60, karfiola 3.10 (3.80), čebule 2.65 (3.25), koprke 2.95 (3.50), meta (endivja) 3.65 (4.65), solate glavna 2.55 (3.55), radič 0.65 (0.75), špinata 3.25 (3.80), meta 4.95 (5.95), pomorance I-a (Rosa-Torocco) 8 (9), pomorance II-a 7 (8), limone I-a (15 cm) 3.20 (4.25), komarj. 0.45, jabolka I-a (n. pr. zlata parmena) 0.60, orchi Sorrento 26 (30), orehovi 21.50 (25).

DRUGE VESTI IZ JUGOSLAVIJE

Nemci v Trstu in na Reki

Agentura Tass poroča iz Berlina, da je nemška vrhovna komanda v Beogradu imenovala nemške komisarje v mestih Trst in Reka.

V tržaški luki in na dokih govorijo nemški SS oddelki, da se nemške čete so prispele v Trst in Reko. Nemške čete so prispele v Trst in Reko. Nemške čete so prispele v Trst in Reko.

Nemške čete so prispele v Trst in Reko. Nemške čete so prispele v Trst in Reko. Nemške čete so prispele v Trst in Reko.

Zatemičev na Hrvaškem

Madžarski list Pester Lloyd poroča v svoji številki od 22. maja, da je hrvaška vlada odredila, da na vsem svojem ozemlju uvedbo zatemičev od devetih zvečer do šestih jutraj.

Madžarski dekreti na anektiranem ozemlju

V svoji številki z dne 15. aprila poroča italijanski časopis "L'Espresso", da je komite italijanske vlade za notranje zadeve sprejel "načrt novega zakona o administraciji anektirane teritorije, ki je predmet razpisnega konkursa za delovanje na področju uprave in pravne ureditve takozvane anektirane teritorije."

Strelnjanja v Zagrebu

Agentura Tass poroča iz Zagreba, da je ta jugoslovansko sodišče obsodilo 7 oseb, med njimi tudi

Važnost Jadranskega morja za invazijo

(New York Herald Tribune od 30. maja je prinesla izpod peresa Paula Wehla dolg članek z naslovom "Jadransko morje, ključna pozicija osi za obrambo trdnjave Evrope". Prinašamo prevod tega članka, ker je izredno dobro dokumentiran. —JIC).

Italija danes ni več ofenzivna trdnjava, iz katere bi Hitlerjeve in Mussolinijeve vojske ogrožale Afriko in najkrajše morskot pot zaveznikov ladij skozi Sredozemlje, pač pa je še vedno ključna in zelo važna pozicija v obrambnem sistemu osi. Varnost Hitlerjeve "trdnjave Evrope" je odvisna od italijanske kontrole nad Jadranskim morjem.

Kakor nekakšen ogromen fford je zasedano Jadransko morje v osrčje centralne Evrope prav do praga južne Nemčije. V planinah, takoj za vzhodno obalo tega morja, čakajo nestrpnji jugoslovanski in albanski gerile na zaveznika ojačenja, da poženjo Mussolinijeve legije nazaj v morje, a ceste in železniške proge, katere so gradili italijanski inženirji v smeri na vzhod proti Bolgariji in na Donavo, odpirajo pota v notranost balkanskega polotoka.

Jadransko morje je platforma, po kateri se krečejo prometne linije za oskrbo Italije. Nemoten promet po Jadranu in okoli njega je za Italijo ravno tako važen, kakor neovirano poslovanje "vzhodnega Porurja" za Hitlerjev raj. Jadran je tudi zadnja pomorska pot za oskrbovanje Nemčije. Rumunski bencin, poljedelski pridelki iz Južne Rusije, a tudi ladje iz Turčije gredo včasih vzdolž grške obale skozi Korintski kanal ali pa okoli Peloponeza, če je omenjeni kanal zaprt, na Jadransko morje.

Važnost tržaškega pristanišča

Otrantsko ožino, tam, kjer je najožja, čuva na zahodu nizka, razjedena obala Publia na peti italijanskega škornja, na vzhodu pa Albanija, ki se nahaja pod italijansko okupacijo. Trst, ki je postal po porušenju Genove največje pristanišče Italije, dominira severni del Jadrana. Nekaj glavno morskopristanišče Avstro-Ogrske, je Trst zdaj postal zadnja postaja izredno važnih železniških zvez z Dunajem, Budimpešto in Prago. Vseh pet železniških prog, ki gredo iz vzhodne Evrope v Italijo, teče skozi Trst ali pa skozi kraje v njegovi neposredni bližini.

Nekaj najdragocenejših italijanskih pristanišč je razporejenih okoli Jadranskega morja — stare Benetke, ki so postale pred vojno zopet postaja nekega približno 10 funtov na vsakega prebivalca tega kraja. Ta zračni napad je bil izveden kot del odločne ofenzive proti jugoslovanskim gerilcem, katere namen je zadušiti njihov upor, predno bi mogli Zedinjeni narodi napasti ta del Evrope.

Partizani so prepričani, da bi mogli zavzeti katerikoli kraj ali mesto na jugoslovanskih tleh, ako bi imeli podporo letalstva. Njihovi oddelki so danes oddaljeni koma 20 milj od italijanskega pristanišča Reke. —(JIC).

Vesti Agente United Press

London, 28. maja (UP). — Po vestih iz Turčije so uvedle bolgarske oblasti posebne ukrepe na gasešenem grškem in jugoslovanskem ozemlju z namenom, da preprečijo upor naroda, kadar pride do zavezniške invazije.

Iz Jugoslavije prihajajo vesti o borbah, glede katerih trde osiše in gerile, da so zanje uspešni. Na pragrah Belgrad-Sofija in Belgrad-Solon je po teh poročilih uničenih več železniških mostov, tako da je važen vojaški promet ustavljen.

Rimski radio poroča, da so gerileci ujeli in ustrelili polkovnika Giuseppe Lispetija, civilnega komandanta italijanskih okupacijskih oblasti v črnogorskem primorju. Emisija rimskega radia dodaja, da ga je Mussolini posmrtno odlikoval z zlato hrabrostno medaljo. —(JIC).

italijansko letalstvo. Iz Trsta, Reke in Monfalcone potuje bencin v cisternah ali z ladjami dalje proti jugu. Iz Valone prevaja italijanske ladje izdelek albanških petrolejskih vrelcev preko morja v rafinerije v Bari in Brindisi. Tudi premog dobavljajo z ladjami vzdolž obale.

Ker so železniške proge preko Alp preobtečene in je tudi promet po Donavi že do skrajnosti izkoriščen, so začeli italijanski inženirji v cilju ugodnejše razdelitve tovornega prometa zidati več železniških prečnih prog in cest iz jugoslovanskih pristanišč na reko Savo, pritok Donave, in skozi Albanijo vzdolž stare rimske ceste od Drača na Egejsko morje in do Curigrada. Kljub večni sabotaži s strani jugoslovanskih, grških in albanških patriotov prihajajo vendar še vedno znatne količine petroleja, cinkove rude in poljedelskih pridelkov na Jadransko morje. Od tam jih prenašajo italijanske ladje preko morja v italijanska pristanišča.

V bližini jadranske obale se nahajajo nekatere izmed največjih električnih central vse južne Italije. Več italijanskih ladjedelnic pa leži ob obali Jadranskega morja.

Kako velik je interes Nemčije za Jadransko morje, je razvidno iz dejstva, da si je Hitler izsekjal iz zasedene Jugoslavije nekakšen koridor, ki vodi na Sušak, na severovzhodnem bregu Jadranskega morja blizu Reke. Ta koridor deli Italijo od njenih časinskih posesti na vzhodni obali Jadranskega morja.

Najsevernejši del Jugoslavije, preko katerega prihaja nacistična Nemčija v Jadran, je edina zaseka v dolgi alpski verigi. V teku stoletij je bila ta zaseka pozorišče invazij s severa na jug in z juga na sever. Danes vodi skozi to predel jugoslovanskega ozemlja: dve železniški progi in dve avtomobilski cesti; proga Muenchen-Beljak-Gorica in Trst, dalje Dunaj-Ljubljana-Trst-Reka; cesta Dunaj-Beljak-Udine in Budimpešta-Ljubljana-Trst ter Sušak-Zagreb.

V donavski kotlini se nahajajo ogromne vojne industrije, katerim služijo te prometne linije: Herman Goering Werke v Linzu, Steyer tovarna za motorje, železni rudniki in livarne v Avstriji in na Češkem; železne in jeklene livarne v Moravski Ostravi in dalje proti jugovzhodu, rumunski petrolejski vrelci.

Železniške proge izpostavljene zračnim napadom

Razen proge pod Brennerjem so vse železnice, ki gredo ob obali Jadranskega morja v severno smer, sicer zelo važne za osiše, a obenem izpostavljene zračnim napadom. Prav posebno ona proga, ki gre skozi Ljubljano, vozi skozi kilometre dolge, strme soteske s krhkimi stenami, od katerih se čisto odtrgajo kameni plazovi. Berlin in Rim seveda dobro poznata strategično važnost teh linij. Po nekem nedavnem poročilu iz Slovenije tvega vsakdo, ki se približa železniški progi na manj od tri četrti milje, da ga ustrele.

Ako hočejo zavezniki z uspehom bombardirati ta vrata v Evropo, ki se imenujejo Trst, si morajo najprej priboriti vhod v Jadransko morje. Zavezniki bombardirji bi pač mogli poletni iz Bizerte do Trsta, toda razdalja je več kot 600 milj.

Zračni napadi zadnjih dni na kraje, ki leže v notranjem delu italijanske pite, morda oznanjajo operacije, ki se snujejo v tej smeri. Obale Puglie so z morskimi strani lahke pristopne, a notranost dežele ima sorazmerno dobro razvit železniški in cestni sistem, preko katerega bi morna vozila zaveznikov premičnih čel mogla udariti z veliko hitrostjo v smeri važnih mest n. pr. Bari, Brindisi in Toronto.

Zavezniki bi mogli zadušiti Italijo

Kakor hitro bodo imeli zavezniki v rokah utrjene postojanke ob vzhodu na Jadransko morje, bodo mogli pretrgati vse blagovni promet Italije. Iz Otrantske ožine se bodo mogli povzpeti po morju do albananske in jugoslovanske meje in začeti svojo ofenzivo po novih, od Italijanov zgrajenih cestah, v Jugoslavijo, Bolgarijo, Rumunijo in Madžarsko, kjer bodo vojne sili sateli-

ti osiše morda s pozdravom čakali na prihod zaveznikov, osvoboditeljev izpod nacističnega jarma. Zavezniki prodiranje z Jadrana na vzhod v Jugoslavijo bi pretrgala glavne zveze osiše s Turčijo in z Egejskim morjem ter bi najbrže privedlo do otvoritve morske ceste skozi Dardanele in Bospor — najkrajšo pot iz Amerike v Rusijo.

Na Jadranu bi naleteli zavezniki na izredno ugodno pomorske zveze, ki bi jih privedle globoko v notranost Hitlerjevega svrsta; Nemci bi bili za oskrbo svojih čet odvisni od nekaterih redkih in neugodnih železniških prog ter bi se morali boriti proti zaveznikom v pozicijah, ki so v zaledju ogrožene od močnih gerilskih skupin.

Zavezniki prodiranje na Jadransko morje bi bilo v mnogo večjem obsegu slično udarcu solumske ekspedicije v prvi svetovni vojni, ki je zadala centralnim silam prvo smrtonosno rano in jih prisilila k predaji.

Glasovi iz nasebin

(Nadaljevanje s 2. strani.)

Peyroutonova afera bo zmagal fašizem. Uresničile bi se besede Hitlerja, ki je v nekem govoru rekel, tudi če bi bila Nemčija poražena v tem konfliktu, bodo zmagale nacistične ideje po vsem svetu. Do danes ni še nobenega zagotovila, da se te Hitlerjeve besede ne uresničijo. Toda odgovornost za to bodo nosili državljani, ki na eni strani prižigajo kadike toliko mučni demokraciji, na drugi pa usmerjajo politiko, ki ne vodi nikamor drugam kot v poraz demokracije.

Te ljudi državnega departementa in njih politiko je izboril analiziral Edgar Ansell Mower, eden najboljših ameriških zunanjih poročevalcev, v nekem svojem govoru v New Yorku. Dejal je, da ljudje v državnem departementu, ki so odgovorni za Darlanovo afero in koketiranje s Habsburžani in drugo enako sodro, niso fašisti. Ampak tudi o demokraciji nimajo nobenega pojma, sploh ji dajejo brece, kjerkoli morejo. So to ljudje, ki hočejo biti in se silno dobro počutijo v "višji" družbi — "they want to belong." Navadni ljudje so jim smrdljiva človeška para, ki naj "visokim" služi le kot tnilo ali preproga, ob kateri si brišejo čevlje.

In ti visoki ljudje, ki v državnem departementu vodijo ameriško zunanjo politiko, le stremijo za tem, kako bi čim bolj imponirali "plavokrvnim" in podobnim "visokim" zverinam, pa četudi so fašisti. Z drugo besedo: državni departament je natrpan z reakcionarno gnolbo, ki se bistveno, po hlepenju in ambicijah nič ne loči od "plavokrvne" svojati, ki smo jo v preteklosti srečevali na gnilih kraljevih dvorih.

To državno aristokratsko gnolbo lahko izkida iz državnega departementa edino ameriški predsednik, ki je končno odgovoren za zunanjo politiko. Ampak do danes še ni bilo slišati in tudi ni nobenega znamenja, da bo očistil ta Avgijev hlev. V danih razmerah ni drugega zdravila zoper to gnolbo kot javno bicanje. Brez bicanja se državni departament ne bo reformiral in bo še sklepal kupčije z raznimi Darlani.

Pri tem gre več kot za prestiž Amerike, ki je bil do te afeze zelo velik po vsem svetu, toda državni departament mu je z darlanizmom zadal velik udarec. Gre za to, kakšen bo svet po tej vojni. Darlanizem in apiziranje reakcije doma in v tujini vodi direktno v fašizem, čeprav se bo odevl z "demokracijo", kot je to napovedal že pred leti pokojni senator Huey Long iz Louisiane. Samo svoboda govora naj še nam vzamejo in potem tudi v tej deželi ne bomo nič na boljem kot so Hitlerjevi sužnji.

Jezik za zobmi, garaj, kjer ti ukažejo in kamor te potisnejo ob "zamrznjeni" plači in svobodnem profitarstvu, plačuj visoke davke desno in levo, direktno in indirektno, živi ob njih in nič jih odmerkih—vse to ne dela nobene razlike, pa naj se dežela imenuje s tem ali drugim imenom. Toda človek bi vsa ta bremenja voljno prenašal, če bi ve-

Pismo iz Londona

(Izvirno poročilo Prosveti)

11. maja 1943.

V Afriki je končano. Vedeli smo, da pride do tega. Pričakovali smo tega; nekateri celo prej, kakor se je zgodilo. Vendar je prišla ta velika zmaga nad nas s tako radostjo, s tako hvaležnostjo, da smo jo imenovali "masševani Dunkirk". In ne pozabite, da pomeni Dunkirk za nas največjo rano v tej vojni.

Ves svetovni kontinent je stopil iz boja. Vsa Afrika je na strani zaveznikov. Vsa Afrika: kontinent trikrat večji, kakor je Evropa. Vsa Severna Amerika je malo manjša, kakor dve Evropi skupaj, Afrika je za približno tri milijone kvadratnih milj večja, kakor Severna Amerika. Prebivalstvo v Afriki cenijo na približno isto število, kakor pri vas v Ameriki, 150 milijonov. Na vsem tem največjem izmed vseh kontinentov nima danes naš sovražnik niti pedi zemlje, kamor bi postavil svojo nogo. Sovražnikove armade na afriškem kontinentu so le še vojni ujetniki zaveznice.

Vsa Afrika ni bila v sovražnikovih rokah, kakor je Evropa. Vedno smo imeli tam svoje zaveznike. Južnoafriško unijo in Egipt. Ali pomislite na Afriko, kakor je bila po Dunkirku, in Dunkirk je bil ravno pred tremi leti: zadnji teden v maju 1940. Masivni obroč se je vzpenjal od zapada proti severu in od tam proti vzhodu in dalje doli ob Rdečem morju in južno do Indijskega oceana: poluobroč v rokah naših sovražnikov. Najprej zapadna francoska Afrika z važnim pristaniščem Dakar v rokah nam sovražnega Vichya. Proti severu francoski Algier, Morocco, Tunis z Bizerto v rokah sovražnega Vichya. Dalje proti vzhodu Libija z glavnim mestom Tripoli in važnim Bengazijem: italijanska. Samo zdaj je obroč presekani; od libijske meje do Sueškega prekopa teče ob Nilu opek pas daleč v osredje afriške celine: Egipt. Tukaj se je zasidila zaveznika noga, sem se je umaknila; od tukaj se ni ganila vsa tri leta bitk za afriško celino. Ko se obrnemo doli proti vzhodu ob Rdečem morju: italijanska Eritreja s pristaniščem Massawa. Zada za to obalno deželo masiv italijanske Abesinije. Potem ob vratih Indijskega oceana: francoska, italijanska in britanska Somalija; vse tri v sovražnih italijanskih rokah za nekaj časa.

Ce zgetemo skupaj vsa ta nam sovražna ozemlja v Afriki, dobimo teritorij, ki je za spoznanje večji od vse Evrope. Tak je bila velikost našega sovražnika v Afriki. Njegov značaj pa je bil ves drugačen od evropskega sovražnika. Teren razkasan in razmetan v ogromne distance. Milje pušave, milje neprehodnega abesinskega gorovja; milje težkega vzhodnoafriškega obalnega terena. Pomikanje vode; tuja, nam neprijazna klima, pušavski peščeni vetrovi... Vse to so bili naši sovražniki povrhu sovražnih armad.

Govorila sem z jugoslovanskim znancom o 8. mliaki armadi, ki se je pretolčila preko vse libijske pušave od Egipta do Tunisa. In to ne le enkrat. Rommel jih je poznil nazaj in ali so drugič. Ali šele tretjič se niso več ustavili, ali so naprej do konca. "Samo Angleži od vseh Evropejcev zadržijo to. Mi drugi imamo zadosti pušavskega pesaka po nekaj dneh. Pljuča trpijo, da ne prenesemo. Angleži edini so zmogli Libijo." Angleži in Nemci. Pravijo, da je Rommel iztrgiral svojo afriško vojsko v "hothousih". Naj že bo res ali ne, kaže, kako je cenil

del, da se svet po tej vojni ne bi znal v kakšnem darlanizmu, ki je le pokrivalo fašizma. Bil bi tudi rajši optimist kot pesimist, ampak bi le varal sebe in druge ter si tako sam koval okoli. Še vedno je na mestu geslo velikega Lincoln, da svoboda zahteva večno čuječnost—"Liberty is the price of eternal vigilance." In izvajanje tega gesla je danes še posebna potreba Amerike, ko reakcija dviga glavo ne samo v Washingtonu, marveč po vseh kotih in krajih dežele.

Anson Garden.

svoje oporišče na afriškem kontinentu, kako je negoval armado, ki ga je branila in držala. Angleži edini so jih zmogli.

In skoro prav do zadnjega so bili sami. Pomislite na velika ozemlja, kakor je Abesinija, na vse tri Somalije skupaj, ki so spet skoraj velikost druge Abesinije. Angleži so jih zavzeli, ko se nam je zdelo, da se samo pripravljajo na glavne bitke. V resnici ni bilo takih težkih bojev, kakor so bili zdaj v zadnjih mesecih afriške vojne. Ali treba je bilo prevažati mostove, zalagati in oskrbovati to mostovo s hrano, s municijo, z zdravniškimi potrebčinami. Mornarica, vojna in trgovska, zračna armada, vse je moralo pomagati. V treh letih afriške vojne: koliko je bilo treba potrpežljivega, neopaznega dela in dramatičnih dogodkov — kakor izkrcanje v Casablanci—in bojev, predno je bilo ta teden afriško poglavje vojne zavrženo.

Ravno pred šestimi meseci so se izkreale ameriške čete v Casablanci. V teh zadnjih mesecih triletno vojne so se borile skupaj stare zaveznice: Velika Britanija, Amerika, Francija. Da, pravijo, da se je Francija borila, kakor smo jo poznali l. 1918. Mogoče zato, ker so imeli za nasprotneke ono isto nemško armado, ki je točno pred tremi leti predrla francoske vrste pri Sedanu in v veliki meri povzročila Dunkirk. Takrat, pred tremi leti, je Rommel vodil zmagovalce nemške tanke, ki so drli preko zapadno-severne Francije za angleško ekspedicijsko armado mimo Abevilla prav tja do Dunkirka. Na progu pri Dunkirku je vodil angleško evakuacijo general Alexander, zadnji angleški vojak, ki je zapustil propalo zaveznisko francosko obalo. Danes je general Alexander poveljnik vseh zaveznikov armad v Afriki pod vrhovnim poveljstvom generala Eisenhowerja. Danes je on vrhovni zmagovalce. General Rommel je danes največji nemški vojak, ki je izgubil zadnjo afriško bitko in svojo slavno četrtmilijonsko armado v njej. Kdo ve, če ne izgubi tudi svoje glave radi tega poloma.

Take so kaprice usode. Kako bo zdaj Francija odgovorila svojim "Svobodnim Francozom", ki so v Tuniziji ujeli 30 tisoč Nemcev, ki so se prebili v težkih bojih preko tuniških hribov do prestolice in morda tako rešili ta del Afrike za Francijo? Kako bodo odgovorili vsi, ki trpijo pod italijansko okupacijo, na italijansko stokanje, da "ima Italija težko srce radi afriške boleznij"? Kako bo odgovorila vsa Evropa, ko se dodobra zave, da so zaveznice očistile vso afriško celino osiše tiranije? Danes je konec v Afriki, jutri je vrsta na Evropi. Bitka za Evropo ne bo trajala tri leta. V Evropi ne bomo imeli takih ogromnih naravnih zaprek, kakor so bile v Afriki. Evropski teren ni tako divji, ogromen in tuj. Gosto naseljen prebivalstvo bodo naši zavezniki. Naša oprema ne bo "komaj zadostna", kakor je bila v afriški bitki vse do letošnjega leta. In—kar pomeni največ—najboljše sovražnikove armade so bile že uničene na ruski fronti in v afriški vojni.

Dolenjka.

LISTNICA UREDNIŠTVA

Pisec neke na severu USA: Poslani rokopis (86 listov) vaših spominov prejeli. Uredništvo Prosvete mora imeti pravo ime in naslov vsakega pisca ali dopisnika, drugače se ne more ozirati na poslano. Pošljite nam svoje pravo ime in naslov, seveda ne za javnost, temveč samo za uredništvo, katero obdrži oboje v tajnosti.

Vpoklic očetov v vojaško službo

Washington, D. C., 12. jun. — Paul V. McNutt, načelnik komisije za mobilizacijo in dobavo mostov, je naznanil, da bo samo 22 izmed sto sposobnih poročnih moških iz otroci oproščenih vojaške službe. Vpoklic očetov v armado se prične v avgustu. Program določa ojačanje ameriške oborožene sile na kopnem, morju in v zraku na enajst milijonov mož do konca tega leta.

MEJAŠI

Povest iz davnih dni

Napisala
Ilika Wašketova

(Se nadaljuje.)

"Jasni vojvoda! V gozdiču tam onkraj sela sem poskril svoje ljudi. Naprej ne moremo. Po vsej dolini proti Lavariani tabori slovenska vojska?"

"Ali jih je res veliko?"

"Jasni gospod, pridi in pogledaj sam!"

In častnik je pospremil vojvodo skozi selo na vzvišen kraj, kjer je stala lesena podrtija. Od tod je bilo videti tja čez gozd vso dolino do Lavariane, ker se je svet zniževal proti jugu.

Pemon je obstal ves presenečen. Kar je videl sveta tja doli — povsod so se v večernem mraku svetili ognji in nad vso pokrajino je ležal dim.

"Gospod! Slovenci so v silni premoči!" je vzkliknil magister militum Epifanij, ki je stopil poleg vojvode.

Vojvoda je nemo prikimal. . . Zaman si je belil glavo, kako naj se loti Slovencev. Da bi taki vojniki stopili na planem nasproti — o tem ni smel niti razmišljati. Da bi počakal v zasedi — še manj. Preslabotna je bila njegova vojska, da bi zdržala tak naval, dasi je bila največja, kar so jih do zdaj postavili Forojulci.

"Tu bi nam pomagala le ukana," je izpregovoril Pemon. "Ali kakšna?"

Zdajci je pridiral pod grčiek, na katerem je stal vojvoda, plemiški mladek na konju.

"Jasni vojvoda! Forojulci se bližajo — Slovenci!"

Pemon je prebledel.

"Da," je kričal spodaj plemič, ves upehan, "pobili in polovili so skoraj vso četo, ki si jo postavil za stražo ob Nadiži. Le nekaj jih je ubežalo. Ko sem oddiral iz mesta, so straže potegnile mostove kvišku. Zdaj so gotovo Slovenci že pred obzidjem."

Pemon se je okrenil in se vrnil na cesto.

Tu je postal in dolgo zrl v tla. Naposled je dvignil glavo in dejal:

"Dvojna pot nam je odprta: Ali se takoj vrnemo in se to noč napademo oblegovalce našega mesta ali pa . . ."

Umolknil je, kakor da mu beseda neče iz ust. Zamahnil je z roko, se pokrtil s šlemom in se vzpel na konja.

Ali tedaj je pridiral čez travnike od gozda sem mož in javil:

"Od Lavariane sem se bližajo čete Slovencev."

Zdaj je Pemonu upadlo zadnje upanje.

"Magister militum," je dejal mirno, "akliči mi plemiški sveti!"

Magister je oddiral v selo in čez nekaj trenutkov se je zbrala okrog vojvode družba najodličnejših Forojulcev.

"Stojimo med dvema vojskama Slovencev, ki sta močnejši od nas. Na zmago nam ni upati. Preostaja nam le: da umremo kot junaki — Forojulci je izgubljen — ali pa — ali pa poizkusimo ubežati proti zapadu in prosimo kralja za pomoč — morda se Forojulci vzdrži toliko časa —"

"Ne vzdrži se — prešibko posadko smo pustili v mestu."

"Forojulci je izgubljen —"

"In ako poizkusimo prodreti nazaj proti mestu?" se je tiho oglašil eden izmed plemičev — menih Marčijan iz Nem. Kot dvorni dijakon je bil šel s Pemonovo vojsko.

"Naša smrt bi domovini prav nič ne pomagala. Za hrbet bi nam prišla vojska, ki se že vali od Lavariane sem. Odločite se urno!"

"Mislim, da je tu že odločil Bog," je izpregovoril star plemič. "Ako pobegnemo h kralju, dobimo domovino, kadar se vrnemo, v prahu in

pepelu. Imamo še tretjo pot, da rešimo sebe in Forojulci."

"Kakšno?"

"Tisto, ki nam jo narekuje dolžnost do domovine: uklonimo ponos in — naprosimo Slovence za mir!"

Okrog govornika se je dvignilo godrnjanje, pa tudi posamezni vzkliki priznanja.

"Ali se strinjate s tem, da pošljem Slovence poslanca z mirovno ponudbo?"

"Strinjamo!" so zaklicali nekateri; drugi so molčali.

6.

V taboru slovenske vojske so gasnili ognji. Vojniki so pospali okrog njih.

Do polnoči jim je Trudopolk dovolil spati. O polnoči pa bi se morala dvigniti vsa vojska, da se razlije proti Forojulci. Nekaj čet je poslal vojvoda Trudopolk že o mraku naprej, da preiščejo pot proti trdnjavi.

Ob velikem ognju je slonel pred svojim šatorom stari vojvoda in rahlo dremal. Nekaj starejšin in županov je ležalo v kožihe ogrnje-nih, okrog njegovega ognja. Vse je bilo tiho, le v daljavi je še kričalo nekaj vojnika, ki so se bili najbrže napili sladkega forojulkega vina; za Trudopolkovim šatorom pa je bilo slišati enakomerno žuborenje studenca.

V šatoru je gorela leščerba in razsvetljevala blede lice vojnika, ki je ležal na medvedovi koži. Bil je Olomir, ki mu je že blizu Kormina sovražna puščica predrla ramo in mu ranila pljuča.

Počasi je okrenil junak glavo in dejal tiho:

"Miljenka, ženem sem."

Iz polteme se je dvignila devotka, natočila iz vrča vode v kozarec in dvignila ranjencu glavo, da je pil. Nato je vzela izpraznjeni vrč in šla po sveže vode na studenec za šatorom.

Prav takrat je prišel do šatora stražar in rahlo zbudil dremajočega vojvodo:

"Poslanec prihaja!"

In res — komaj se je dvignil Trudopolk in je stražar zbudil še ostale starejšine okrog ognja, je stopilo iz teme nekaj slovenskih bojevnikov, ki so privedli v svoji sredi tri može — dva starejša forojulka plemiča in mladeniča v meniški halji.

Poslanec so se globoko klanjali vojvodi. Krasna častljiva postava starčka Trudopolka jih je očividno napolnila z občudovanjem in spoštovanjem.

"Tam pred gozdovi smo srečali poslanca. Ustavili smo se in čete čakajo tvojega povelja," je javil eden izmed vojnika, ki so privedli poslanca.

"Naj počakajo tam, dokler ne dobe drugega povelja," je odločil Trudopolk.

Vojniki so izginili v temi in poslanci so pristopili. Oba plemiča sta položila pred Trudopolka krasne darove: srebrn z zlatom okovan ščit, posut z dragulji v obliki langobardskega križa, silen francoski meč z zlatim ročajem in lepo kupo iz čistega kristala v zlatem podstavku.

Najmlajši izmed poslancev — v meniški obleki — pa je stopil naprej in ogovoril vojvodo v dokaj čisti slovenščini:

"Jasni vojvoda! Prihajamo kot odposlanci našega gospoda, vojvode Pemon. Tebi, junakemu slovenskemu knezu, pošilja v dar te darove. Ponuja ti prijateljsko roko in te prosi, da mu imenuješ pogoje, ob katerih bi hotel z nami skleniti mir."

(Konec prihodnjič)

'LOWER AWAY'—NEXT STOP ATTU

OPERATING SMOOTHLY and with deadly precision, American crews swing landing barges over the sides of transports which brought the U. S. task force to Attu in the Aleutians. The operations now are in the final mopping up stage. U. S. Navy photo.

"To je takoj zaskrbelo tudi mene", je prepričevalo lagaj Koritnik. "In ker sem se upravičeno bal, ostane li dete pri življenju, sem pa napravil krst v silo, kakor so nas učili rajniki gospod župnik. Zdel sem v klobuk vode, mu oblihl glavico in mu dal ime svetega Albina škofa."

"Torej po vaših mislih oče", je modroval Koritnikov sosed Marinovec, "je hudobnež moral biti kak cigan. No to je verjetno. Te golazni je polno povsod. Ampak dete ni cigansko in ni, to se mu vidi. Jaz bi takole rekel, da se je cigan hotel nad kom maščevati, pa mu je ukradel otroka in ga hotel umoriti. Tako bo, tako! Pa oče, kaj boste sedaj napravili z otrokom?"

"I kaj, s svojo staro sva se dogovorila, da ostane pri nas, dokler se ne izve kaj natančnejšega o njem. Ako imava jesti midva, bo že še za črviča tudi nekaj ostalo."

"Kako ste dobri, sosed," je povzel spet Marinovec. "Sicer bomo pa tudi mi sedaj nekoliko poskrbeli zanj, kaj bi tisto. Še Požarju morate povedati, on je doberga srca in bo tudi rad kaj storil za sirotka."

Tako so se vrstili pogovori v Koritnikovi koči skoro ves dan.

In mali Albinček je ostal pri Koritniku. Bil je zelo lep in prikluben otrok in stara dva sta ga ljubila, kot bi bil njiju lastni sin.

Ljudje so pravili, da se za Albinčka posebno zanima Požarjeva Anka. To seveda ni bilo prav nič čudnega. Anka je imela sočutje z vsakim ubožcem, kako pač bi se ji ne smilil nedolžen otrok, ki je takoj po svojem rojstvu padel v roke tako kruti usodi . . .

Od teh dogodkov je preminilo dolgih deset let. Marsikaj se je izpremenilo v tem času. Oče

Požar in njegova žena že počivata večno spanje tam za črno cerkvijo šentavriko. Tudi potovka Lovrinka je dokončala svojega življenja trnjevo pot. Na Požarjevini gospodaril sedaj mlad, ponosen človek, Ankin mož. Poročil se je z Anko pred dobrimi petimi leti. Bil je sin bogatega kmeta iz bližnje vasi in je prinesel k hiši precej tisočakov. Sosedje ga zelo hvalijo, trdeč, da je vreden naslednik svojega pokojnega tasta.

Le nekaj sosedom ni bilo po volji, namreč, da mlada Požarja še nista imela potomcev.

"Takim, ki imajo vsega dovolj, naj bi Bog dal vsaj deset otrok," se godrnjale z otroci obilo obdarjene matere.

Vendar so pa jezikave ženske trdile, da ta pogrešek prav nič ne kali Požarjeve zakonske sreče in da se mlada dva razumeta bolje, kakor vsak drug zakonski par v vasi. No, kar take ženske trdijo, to bo rado res. Sicer pa že na Ankinem zdravem in vedrem licu opazimo, da je srečna s svojim možem.

Koritnik in njegova stara še živita. Njiju glava lezeta k tlom. Edino veselje jima je desetletni Albinček, ki je krasen kakor roža, uren kot vrtarka, marljiv in razumen, da ga vsaki učitelj kar prehlajati ne more. Sosed Marinovec, ki je Albinčku tudi velik prijatelj, je rekel nekoč Koritniku:

"Veste sosed, jaz tako rad gledam dečkeve lepe oči in njegove dolge, črne kodre. Pa ta bel obrazek! Povem vam, da lepšega otroka ni na svetu. In kadar se zagledam vanj, mi pride na misel tisti cigan Marko, ki je znal gosti, da bi ga bili poslušali sami angeli in ki je bil po hudirjevo lep, četudi je bil cigan. Zdi se mi, da bo kakih deset let od tega, kar je dlnaril pri Požarju."

SWAP TALES ON JAP ROUT AT ATTU

STILL SMILING, though they were wounded in the American invasion of Attu Island, these Yanks enjoy a story-telling session on a hospital train en route to Portland, Ore. They are (left to right) Marion Dunlap, W. Forester and Sgt. Lawrence Bradley.

"Ljudje so podobni ljudem," je zagodrnjal Koritnik in oddrsal po svojih opravkih.

Tisto jesen so bili hudi nalivi in Sava je zelo narasla. Koritnik že davno ni več prijemal za vesli, tem raje je pa lovil les, ki ga je spotoma poplavljal deroča Sava. Neko deževno jutro je stal na tem lesnem lovu, ves premočen cele dve uri in to je bilo za njegovo staro telo preveč. Dobil je hudo pljučnico in v par dneh je bilo po njem. Odnesli so ga tja, odkoder ni več vrnitve. Albinček se kar ni mogel vtolažiti ob gomili dobrega rednika.

Nekaj dni po pogrebu je vdoma Koritnica vsa obupana premišljevala, kako si bosta z Albinčkom uredila svoje malo gospodarstvo, ko stopi v kočjo mladi Požar.

"Čujte, mati," pravi po kratkem pozdravu, "kaj me je napotilo k vam. Ko ste sedaj izgubili moža, se boste vi, stara oslabela ženska kaj težko vzdržavali v tej ubogi koči, ker ste nezmogljivi za vsako težje delo. Fantiček pa tudi še ne more biti v nobeno izdatnejšo pomoč. Zanj bi bilo najboljšo, ako bi še nekaj časa obiskoval šolo. Župnik in učitelj ga zelo hvalita in tudi meni se fant dopade. Zato sva z ženo sklenila, če vam je prav, da vzameva Albinčka k sebi. Ali vam je prav tako?"

"Ti moj Bog," je vzkliknila starka, "še ta edini zaklad naj bi dala od sebe! Ne, za ves svet ne! Kaj naj počnem tu čisto sama."

"Čakajte, mati, da se domeni-va. Anka pravi, da bi tudi vi prišli k nam. Toliko prostora in jedi še imamo. Fanta dam par let v mestne šole, kajti tudi kmetskemu gospodarju je danes treba nekaj znanja. Potem lahko ostane pri nas za vedno. Če bo vseskozi priden no, Bog mi ni dal otrok — se lahko zgodi, da bo po moji smrti on gospodar na Požarjevini. To je moja želja in Ankina."

TISKARNA S.N.P.J.

sprejema vsa

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvaškem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ, DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

. Vsa pojasnila daje vođstvo tiskarne
. Cene zmerno, unijsko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2657-58 S. Lawndale Avenue Chicago 23, Illinois
TEL. ROCKWELL 4804

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklopu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov in ene družine k eni naročnini. List Prosveta stane za vsa enaka, za člano ali družino \$6.00 za eno letno naročnino. Ker pa člani še plačajo pri vpisu \$1.20 za tehnik, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni vzroka, reči, da je list predrag za člano SNPJ. List Prosveta je v vse lastine in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnimo:—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tehnik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročniku.

Cena listu Prosveta je:

Za Zdrav. države in Kanado	\$6.00	Za Člone in Chicago je	\$7.50
1 tehnik in	4.80	1 tehnik in	6.30
2 tehnika in	3.60	2 tehnika in	5.10
3 tehnika in	2.40	3 tehnika in	3.90
4 tehnika in	1.20	4 tehnika in	2.70
5 tehnikov in	nili	5 tehnikov in	1.50

Za Evropo je \$8.00

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto, list, ki je vasa lastnina.

PROSVETA, SNPJ,
2657 So. Lawndale Ave.
Chicago 23, Ill.

Priloženo pošljim naročnino na list Prosveto vsoto \$. . .

1) Ime Čl. družina št.

Naslov

Ustavite tehnik in ga priložite k moji naročnini od sledečih članov moje družine:

2) Čl. družina št.

3) Čl. družina št.

4) Čl. družina št.

5) Čl. družina št.

Mesto Država

Nov naročnik Star naročnik

Šopek samotarke

Manica Komanova

(Nadaljevanje.)

PRISEGA O POLNOČI

"Kapa kosmata, to mi ne gre skupaj in mi ne gre. Dobra duša, zlata duša ta Anka, ali vrag me potiplji, če rečem in magari še a pestjo pribijem, da mi noč ni povedala resnice. E, stari Koritnik je že preveč trave potlačil na tej žalostni zemlji, da bi se dal slepomišiti takimle punčaram. Oči mi sicer pešajo, a toliko vendar ne, da bi celo pri mesečnem svitu ne bil opazil Ankinih upadlih lic. Morala je biti bolna. Kaj se je zgodilo z njo? . . . Da bi njena sestrčna oddala svojega otroka semkaj, kjer je nihče ne pozna, no, to bi že bilo. Neverjetno pa je, da bi Anka iz obzirnosti do sestrčne celo lastni materi zamočala ta dogodek, ker je umevno, da bi Požarjevka, kot dobra žena, skušala še le omiliti sedanji žalostni položaj zapeljane nečakinje. Naka, tu mora biti nekaj vmes. Ha, pa kako me je pestila s to prečudno prisego! In celo tja na sredo vode je bilo treba iti, da sem dvignil

svoje koščene prste. Odkod potem ta njen strah, ako je nedolžna pri vsej tej komediji. Sicer bi pa te smešne prisage prav nič ne bilo treba, če se jaz enkrat zaobljubim molčati, potem to drži kot jeklena ključavnica in še pečet povrhu. Hm, hm, nič ne rečem, prav nič, zdi se mi pa le, da se tistikrat potovka Lovrinka ni motila in da je tiste dneve po nedolžnem klepala nezabeljeni ričet."

V tem premišljevanju je privesal na svoje navadno pristanice, zavil k kraju in priklenil čoln . . .

Naslednjega dne pa je počila po vasi nenavadna, prečudna novica. Mislite si, kaj se je pripetilo prejšnji večer Koritniku? Na polnoč je šlo in mož je že zapenjal svoj čoln, hoteč se odpraviti k počitku. Kar začuje pri nasprotnem bregu Save roboto kletev in takoj nato jok malega otroka. V neki temni slutnji je Koritnik hitro spet odpel svojega "konjiča" ter veslal na nasprotno stran. Tam je izstopil ter se polagoma in previdno bližal kraju, kjer je še vedno žul kletev in otroški jok. Naenkrat se mu nudi grozen prizor, toda hvala Bogu, prišel je še pravo-

časno. Na bregu je stala ostudna, divja moška postava držeča v rokah malo dete. Še par kletvic in privzdignil je otroka vi-ne soko v zrak, nato ga pa neusmiljeno treščil v valove. Koritnik je v tem trenutku čisto pozabil, da je star. Ta prizor mu je vžil v stare ude mladeničko moč: skočil je v vodo in srečno otel dete gotove smrti. Tedaj pa je čisto razločno začul odmeve bežečih korakov zlobnega zločinca. Zeleč izročiti hudobneža rokam pravice, je položil dete na tla in stekel za njim. Toda bežeči se je obrnil in pozdravil Koritnika z glasnim strelom, nakar se je brodnik seveda hitro obrnil, pobral dete in zbežal v čoln.

Tisti dan je imela Koritnikova koča toliko obiskovalcev kakor še nikoli prej. Vse je hotelo videti drobljančka, katerega je rešil Koritnik tako tragične smrti. Starec je že nešteto krat ponovil vso zgodbo, a vedno je vstopil nanovo kak radovednež in hočeš nočeš, zopet je moral pripovedovati vse od kraja.

"Kako lep, kako krasen deček!" to je bila splošna sodba vseh.

"Bog ve, ali je krščen," skrbelo so ženske.